

A Montágh Imre Általános Iskola és Szakiskola kutató-fejlesztő munkájáról

MARÁCZY ERNŐ

A Montágh Imre Általános Iskola és Szakiskola jogelődje, az ún. Kisegítő Iskola 1972-ben vált önálló intézménnyé. Átlagos nagyságrendű minden vonatkozásban: évente kb. 100 fő általános iskolai és 70-80 fő szakiskolai tanuló nevelését-oktatását látja el, 25-30 gyógypedagógussal. A tanulási nehézségekkel küzdő, speciális pedagógiai (gyógypedagógiai) ellátást igénylő gyermekek körében már 1977 óta folyik nyelvi-kommunikációs fejlesztés. Előbb napközis, szakköri keretekben zajlott gyerekszínjátás, később az ún. korrekciós tanórak terhére. Szervezett és egységes pedagógiai rendszerré 1986-tól vált a nyelvi, irodalmi és kommunikációs (NYIK) anyanyelvi programcsomag és az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiai program bevezetésével. 1986 szeptemberétől – két éves ismerkedési, tanulási folyamat után – vállalkozott az iskola programadaptálásra. Egy esztendő tapasztalatai bizonyították, hogy az új pedagógiai paradigma (ÉKP) szétfejtíti a hagyományos iskolai működés kereteit. Ezért vált szükségessé 1987-ben az intézmény kísérleti iskolává minősítése. A kísérleti iskolai működés egy új gyógypedagógiai iskolamodell megalapozását tette lehetővé.

Korrekt képességfejlesztő program megalkotásához olyan háttértudásra van alapvetően szükség, mellyel szakmánk nem, vagy csak hiányosan rendelkezik. Különösen szükséges egy olyan képességfeltáró alap kutatás, mellyel az egyénre szabott képességfejlesztés érdekében egzakten különböztethetők meg tanulótípusok, a speciális képesség-struktúrák. A pedagógiai programalkotás és az azt megalapozó képességkutatás határozza meg a kísérleti iskola jellegzetes feladatrendszerét, alakítja működési rendjét, sajátos belső viszonyait.

Az „ÉKP-paradigmáról” szóló legfontosabb tudnivalókat érdemes magától a program névadójától idézni:

„Az értékközvetítő és képességfejlesztő program *pedagógiai irányzatnak* vallja magát a magyarországi hagyományos pedagógia és az arra épülő gyakorlat, valamint a rivális kísérletek során formálódó pedagógiai koncepciók mellett. Az értékközvetítő és képességfejlesztő program alapján ma Magyarországon 107 iskolában dolgoznak. A Magyar értelmző kéziszótár az *irányzatot* sajátos jellegű törekvésnek, mozgalomnak mondja. Az értékközvetítő és képességfejlesztő program *jellemzői és törekvései* az alábbiak:

1. *Tudományos kutatással megalapozott és ellenőrzött pedagógia;*
2. *Reálpedagógiaként* nem hirdeti magát a jövő pedagógiájának; olyan értékeket választ, olyan feladatokat vállal, melyek napjaink iskolai-pedagógiai infrastruktúrája mellett kivitelezhetők.
3. Tudatosan épít a *magyar pedagógiai tradícióra* tehát nem radikálisan új pedagógia
4. Elgondolásaink kivitelezéséhez *napjaink pedagógiai kultúráját* nem tartja kielégítőnek. Azonban tudatos fejlesztéssel, a pedagógus szakma kreatológiai szempontú újrágondolásával – a pedagógusok alkotásra készítésével – a *hagyományos pedagógiai kultúra meghaladásának* szükségességét és lehetőségét tényként kezeli.

5. A napjainkban *elítnek tartott képzési színvonalat a tömegoktatás keretei között kívánja gyakorlattá tenni*. Ez azt jelenti: vállalja, hogy a pedagógiai folyamatba bekerült minden egyes tanulóhoz mint *személyhez* viszonyul, képességeit mind szélességben mind mélységben kibontakoztatja, s nyitottá teszi az értékválasztásra.

6. A teljesítményelv mellett lándzsát törő pedagógia.

7. Az értékek sorában megkülönböztetett szerepének tekinti a *szociális (kommunikációs) és a morális értékek* preferenciáját, tudva, hogy ezen értékcsoportok realizálásában nem a pedagógiáé a döntő szó, hanem a társadalmi kihívásokra reagáló, *önmaga partikularitása, és nembelisége között vívóóó egyéné*.

8. *Önkéntességre, választásra épülő pedagógia*, ezért a tanulók és a szülők beavatását és bevonását segítő programmal is rendelkezik.

9. Programjainak kivitelezéséhez a pedagógiára vonatkozó, *az évszázadok során felhalmozódó pedagógiai bölcsességet, tapasztalatot* (a doxát) éppúgy mozgósítja, mint a *filozófiai és a tudományos kutatás során született tudást* (az episztemét). Régi pedagógiai diszciplínák felülésztését, új diszciplínák kialakítását, a filozófiai és a tudományos gondolkodás teljes eszköztárának igénybevételét sürgeti. E két forrásból (doxa, episztemé) származó tudást olyan *igazolt ösztudássá kívánja formálni* – s azt a gyakorlattal folyamatosan szembesíteni, majd korrigálni –, amely a pedagógus tevékenységét a *professzionális tevékenység* rangjára emelheti az orvos, a jogász, a mérnök, a lelkész szakmákhoz hasonlóan.

10. A szakmai tudás kiépítése során tudatosan vállalja a *rendszerzésre törekvő eklekticizmust és a pluralizmust*.

11. Toleráns. Nyitott minden magyarországi pedagógiai kezdeményezésre, amely kreatológiai értelemben eredeti, a társadalomtudományi ellenőrzés elemi normáinak eleget tesz, s amely az *összmagyar gyakorlat fölfelé nivellálását* segíti.

12. A *társadalmi közvélemény értékítélete előtt* kíván elsősorban vizsgálni egy remélt *szellemi-piaci versenyhelyzetben*, amikor is a kínálat bővítésével reméli, hogy hozzájárul a *rivális pedagógiák iránti kereslet nivójának* a megemeléséhez. Ebben az összefüggésben vállal szerepet a *magyar társadalom jobbításában, nemzeti értékeink átmentésében*.” (Zsolnai József)

A gödöllői Montágh Imre Általános Iskola az ÉKP gyógypedagógiai változatának megalkotását vállalta és végzi.

Az iskola a klasszikus működésen túl olyan pedagógiai funkciókat is magára vállal, mint a pedagógia- és programadaptálás, iskolakísérlés, modellkísérlés, empirikus, elméleti és akciókutatások, tanterv-, program-, és taneszközfejlesztés, országos innováció (képzések, tanfolyamok stb.).

A felsorolt tevékenységekkel megalapozhatónak tűnik egy professzionális gyógypedagógus-tudás, feloldhatónak tűnik a kutató-fejlesztő kompetencia és a napi tanítás hagyományosan feszült ellentéte, kifejleszhetőnek tűnik egy korrekt szakmai önismeret, mely a mai napig ismeretlen a magyar közoktatásban és a gyógypedagógus társadalomban.

Az 1-8. osztályok kipróbált és több évfolyamon igazolt teljes programja – terveink szerint – 1997-ben válik országosan választhatóvá. A jelenleg ajánlott 1-3. osztályos alternatív gyógypedagógiai program tehát egy 8 évfolyamot felölelő iskolakoncepció része. Ezen iskolakoncepció kiterjed a teljes tantárgyi rendszerre, az iskola és az iskolavezetés szervezetére és működésére, a gyógypedagógus-pályakép átalakítására, az iskola infrastruktúrájára, a környezetkultúrára, s ad egy teljes alternatív gyógypedagógiát.

Kutatás az ÉKP gyógypedagógiai változata kidolgozásáért

Kutatásunk célja spekulatív pedagógiára épülő, „fiktív” azaz ellenőrizetlen tanterv helyett kutatással megalapozott, mérésekkel igazolt képességfejlesztő gyógypedagógiai program alkotása, képességfeltáró alapkutatás a jellegzetes tanulótípusok meghatározása érdekében, egyéni fejlesztési stratégiák megalapozása.

A kutatásba vont első téma: az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia gyógypedagógiai adaptációja, képességfejlesztő gyógypedagógiai iskolamodell kialakítása,

valamint az 1-6. osztályos képességfejlesztő gyógypedagógiai program kidolgozása. A gödöllői Montágh Imre Általános Iskola és Szakiskola – mint jogelődje, az 5. számú Általános Iskola – 1986. óta adaptálja az ÉKP épek számára kidolgozott pedagógiai programját. 1987 óta a minisztérium kísérleti iskolájaként önálló gyógypedagógiai program kidolgozását végzi. 1988-tól – a Közoktatási Kutatások Tudományos Tanácsa által jóváhagyott – önálló képességkutatást folytat, így kívánja tudományosan megalapozni a képességfejlesztést. 1989-től folyamatosan fejlesztette ki azokat a mérőeszközöket, amelyekkel szakmailag korrekt módon ellenőrizhető a kísérleti program hatékonysága. Néhány év alatt kialakult a programkészítés algoritmus, mely szerint egy évfolyam (csoport, osztály) „alap-programja” négy tanév munkájával készül el. Az első tanévben: a program kísérleti összeállítás, kipróbálása kerül sorra, a második tanévben a program első leírása, problémagyűjtése, a harmadik tanév a program „véglegesítésének” évada, a negyedik tanévben került sorra a program hatékonyságának első ellenőrzése, a mérések elvégzése.

Az 1992-93. tanév végéig az alábbi kutatási-fejlesztési helyzet regisztrálható. Megtörtént a 7. osztály kísérleti programjának összeállítása, kipróbálása, megtörtént a 6. osztályos program első leírása, megtörtént az 5. osztályos program „véglegesítése”, a 4. osztályos program ellenőrzése nem volt sikeres, az osztályban tanuló gyerekek átlagosnál lényegesen eltérő képességrendszerrel bírnak. (Újabb kontrollra van szükség.) A PSZM Projekt támogatásával elkészült az 1-3. osztályos tanterv, mely nyomdakész állapotban kiadásra és terjesztésre alkalmas kivitelben rendelkezésre áll. A tantervhez – zömmel – rendelkezésre állnak a szükséges taneszközök is. A tanítási programok készítése megkezdődött, kézirat formájában rendelkezésre állnak, kipróbálásuk folyamatban van.

Az értékkövetítő és képességfejlesztő pedagógia 1-3. csoportokra kidolgozott speciális tanterve az első terméke annak a kutatásnak, mely 1986 óta folyik Gödöllőn, a Montágh Imre Általános Iskola és Szakiskola intézményében.

A *Zsolnai József* által kidolgozott pedagógiát – Egy gyakorlatközeli pedagógia (megjelent 1986-ban) – magunk részéről érvényes gyógypedagógiaként fogadjuk el, azt folyamatosan értelmezzük, adaptáljuk. Ennek az adaptált pedagógiának tíz alapértékét az alábbiakban foglaljuk össze:

1. Gyakorlatközeli gyógypedagógiaként tételezi magát: a spekulatív pedagógiára épülő, kognitív típusú tanterv helyett az értékkövetítő és képességfejlesztő pedagógia szellemében kidolgozott, képességfejlesztő gyógypedagógiai program szerint működik.

2. A hagyományos státusdiagnosztika mellett folyamatdiagnosztikával törekszik a jellegzetes képesség-struktúrák föltárására az egyes gyermekekre tervezhető fejlesztési stratégiák érdekében.

3. Az individuálpedagógiai megfontolás alapján kötelezőnek tartja a differenciált tanulás-szervezést, az egyes gyermekekre kidolgozott képességfejlesztést.

4. A fejlesztés kiemelt területei a szomatikus, a mozgás-, a manuális és a nyelvi-kommunikációs fejlesztés.

5. Nem mondunk le a kognitív fejlesztésről sem, de azt tevékenységekbe ágyazottan valósítjuk meg.

6. Az érték- és kultúrákövetítés rendszerében túlsúlyban vannak a tevékenység- és a szokástípusú objektívációk. Jelen vannak – reális és megvalósítható mértékben – a kognitívumok is.

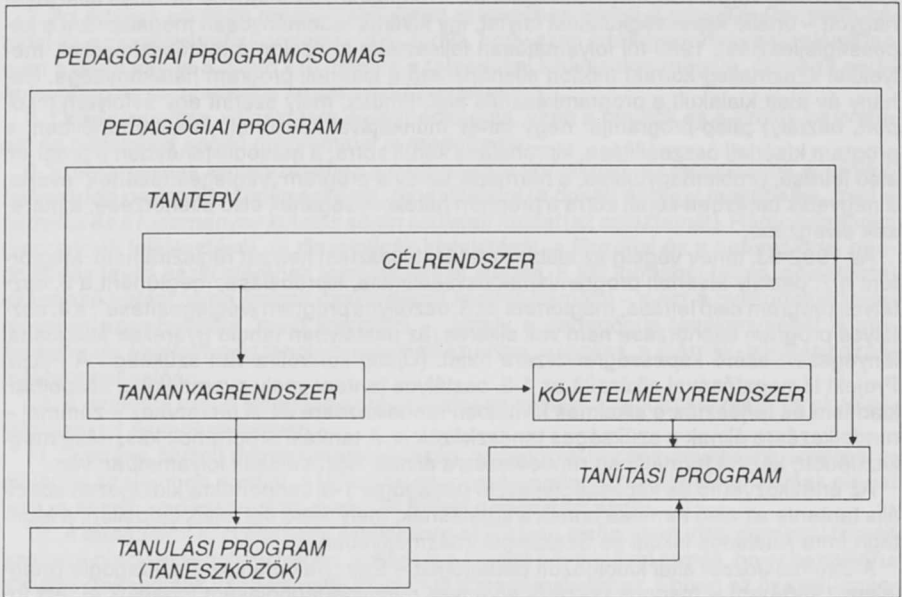
7. Az egyes tananyagblokkok és tananyagrendszerek kiválasztása teleologikus (céltani) és pragmatikus (hasznosságelvű) megfontolások alapján történik, a tanulók életérdekeinek messzemenő figyelembevételével.

8. A fentiekből következik, hogy az egyes tevékenységek indítási ideje, óraszám, a fejlesztő foglalkozások időtartama, a tanulócsoporthoz létszáma és a fejlesztésben résztvevő pedagógusok száma rugalmasan változik a tanulók szükségleteinek és képességeinek megfelelően.

9. Az értékkövetítő és képességfejlesztő pedagógia gyógypedagógiai változata kutatással megalapozott, mérésekkel igazolt, koherens pedagógiai program megalkotására törekszik.

10. A különböző tevékenységek koherens fejlesztő hatásainak tervezése integrációs rendező elvek alapján történik. Ezek: a nyelvi-irodalmi-kommunikációs, a mozgás- és a manuális fejlesztés.

Az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia új pedagógiai irányzat. Sajátos terminológiával és szervezettel dolgozik. Ennek érzékeltetésére bemutatjuk az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia programcsomagjának szerkezetét (1. sz. ábra), valamint pedagógiai logikáját (2. ábra).

1. ábra

Az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia programcsomagjának szerkezete

2. ábra

Az értékközvetítő és képességfejlesztő program pedagógiai logikája

Az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógia adaptációjához általunk kidolgozott tanterv tartalmazza a cél-, a tananyag- és a követelményrendszert. Az adaptált tanterv programmá, illetve programcsomaggá fejlesztése tanítási és tanulási programok kidolgozása szükséges. Tantervünk célrendszerének alapján a *Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program* tantervének célrendszere képezi. A célrendszer öt főblokkból áll:

I. A SZÜKSÉGLETEK FEJLESZTÉSE

II. A KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

III. A POZITÍV VISZONYULÁSOK MEGERŐSÍTÉSE ÉS KIÉPÍTÉSE, A NEGATÍV VISZONYULÁSOK MEGELŐZÉSE, KIALAKULÁSUK ESETÉBEN AZOK VISSZASZORÍTÁSA

IV. AZ ÉNKÉP FEJLESZTÉSE

V. A VILÁGKÉP FEJLESZTÉSE

A főblokkokat római számokkal és nagybetűs írásmóddal különítettük el. A főblokkokat a következőképpen tagoltuk és jeleztük:

blokkok (egyjegyű arab szám),

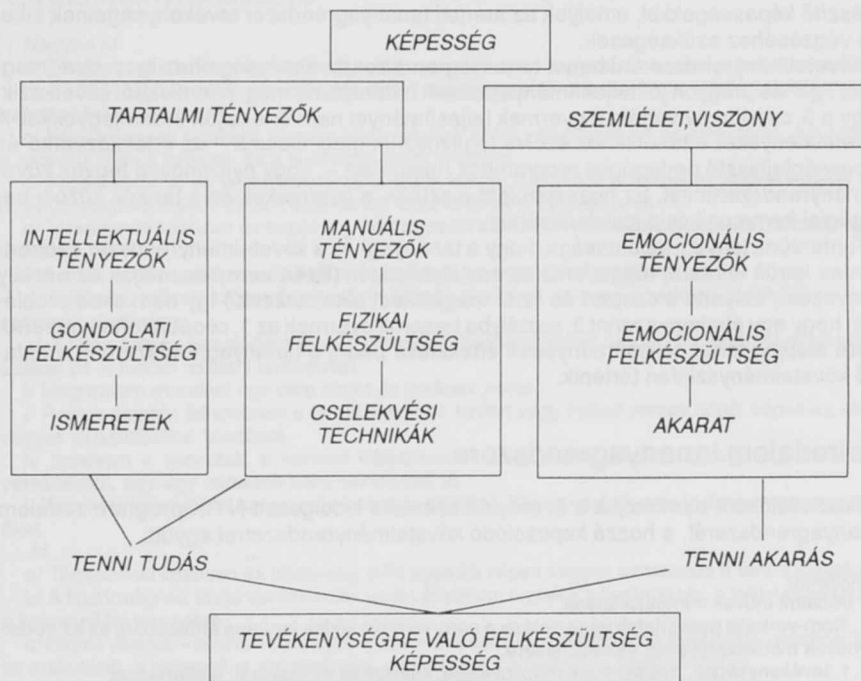
részblokkok (kétdjegyű arab szám),

alblokkok (háromjegyű arab szám),

csoportok (négyjegyű arab szám).

A csoportok esetenként rész- és alcsoportokra tagolódnak. Ezeket kisbetűs betűjellel láttuk el.

Az értékközvetítő és képességfejlesztő program adaptálása során vált kiemelkedő fontosságúvá gyermekeink tevékenység-specifikus képességeinek feltárása és fejlesztése.

3. ábra

A képesség szerkezete az ÉKP telfogása szerint

A másság értelmezése, kezelése a programban

Az enyhe fokban sérült értelmi képességű tanulók életérdekei (célteni és hasznosság-elvű megfontolások alapján) másfajta képességek kialakítását és fejlesztését teszik szükségessé, mint az ép értelmű gyermekeknél. Valószínűsíthető az is, hogy az enyhe fokban sérült értelmi képességű tanulók tevékenység-specifikus képességei eltérnek az ép értelmű gyermekek képességeitől.

Feltételezéseink indokolják, hogy célrendszerünkben a tevékenység-specifikus képességek leírása hiányos. Az iskolánkban folyó képesség-kutatás befejezése, a kapott adatok feldolgozása teszi majd lehetővé az enyhe fokban sérült értelmi képességű tanulók tevékenység-specifikus képességeinek leírását.

Tananyagrendszerünk tevékenység-főosztályokra, -osztályokra és -alosztályokra tagolódik. A tevékenység-főosztályokban (jelük: római szám) és a tevékenység-osztályokban (jelük: egyjegyű arab szám) tanítói tevékenységeket irtunk le, a tevékenység-alosztályok (jelük: két-, három-, négyjegyű arab szám vagy kisbetűs betűjelzet) tanulói tevékenységeket tartalmaznak.

Az értékközvetítő és képességfejlesztő program tananyagrendszerének adaptálása során szükségessé vált a tevékenységek szűkítése (pl. a szóképtanítás elhagyása), bővítése (pl. a hangtanítás, a szótagolás tanítása, a ceruzafogás tanítása, az egyensúlyozás tanítása statikus és dinamikus helyzetben), időbeli áthelyezés (pl. az írásbeli szövegalkotás tanítása, a teljes színskála megismerése, az állórajt tanítása), a tevékenységek átalakítása, csoportosítása (pl. Környezet- és vizuális kultúra, technika, báb; Mozgásfejlesztés, testnevelés, néptánc). Ezeket a változtatásokat az indokolta, hogy az enyhe fokban sérült értelmi képességű tanulók nem rendelkeznek azokkal a feltételi és kiegészítő képességekkel, amelyek az eredeti tananyagrendszer tevékenységeinek sikeres végzéséhez szükségesek.

Követelményrendszerünkben a tananyagrendszer tevékenységeihez igazodva „megfelelt”, „jó” és „nagyon jó” teljesítményszinteket határoztunk meg. A fentiekből következik, hogy a 3. csoport év végéig a gyermek teljesítményét nem értékeljük érdemjegyekkel. A követelményeket a tanulóhoz szólva fogalmaztuk meg. Célunk – az értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiai programhoz hasonlóan –, hogy nyilvánossá tegyük követelményrendszerünket. Ez hozzájárulhat a szülők, a gyermekek és a tanítók közötti pedagógiai kommunikáció kialakulásához.

Tantervünk lényegi sajátossága, hogy a tananyag- és a követelményrendszer csoportszinten került leírásra, függetlenül az osztályfokoktól. (Ezért nem használjuk az osztály elnevezést, helyette a csoport és szint megjelölést alkalmazzuk.) Így nem okoz problémát, hogy egy életkora szerint 3. osztályba besorolt gyermek az 1. csoport tananyagrendszer alapján tanul, teljesítményének értékelése pedig e tananyagrendszernek megfelelő követelményszinten történik.

Az irodalom tananyagrendszerre

Illusztrációként bemutatjuk a 2. csoport számára kidolgozott NYIK-program irodalom tananyagrendszerét, a hozzá kapcsolódó követelményrendszerrel együtt.

Irodalom

1. Irodalmi művek mimetizáltatása

1. Nem-verbális gyakorlatok végeztetése a nem-verbális kódok tanítása érdekében, és az irodalmi művek mimetizálásának előkészítésére.

1.1. tevékenységek, cselekvések megfigyelése, eljátszása mozgással, testtartással

1.2. érzelmek kifejezésének gyakorlása arcjátékkal

1.3. tekintettel, gesztikulációval történő közlések gyakorlása

2. Irodalmi művek reprodukáltatása és mimetizáltatása az irodalmi élményszerzés érdekében

II. Az irodalmi műelemzés előkészítése

1. Az irodalmi alkotásokban (az utánmondással megtanult versekben, illetve a tanító által elmondott mesékben) jelen lévő kommunikációs tényezők tanítása

1.1. az 1. személy felismerése

- 1.2. a 2. személy felismerése
- 1.3. a szerepcsere felismerése
2. Irodalomelméleti ismeretek tanítása a műelemzéshez és a versmondáshoz
- 2.1. verstani ismeretek tanulása
- 2.1.1. a versszakok és a verssorok elkülönítése, megszámlálása
- 2.1.2. ráismerés a refrénre
- 2.1.3. a ritmus érzékelése, érzékeltetése
- 2.2. versek költői képekre bontása, a képek ábrázolása rajzzal
- 2.3. az epikai művekre jellemző ismeretek (hely, idő, esemény, szereplők) tanulása a tanító által mondott mesék, verses mesék alapján
3. Az irodalmi művekkel szembeni értékelő magatartás kialakítása: asszociációk, élmények megfogalmaztatása
- III. A versmondás tanítása
1. Gyerekeknek, felnőtteknek szóló egyéni és együttes versmondás tanítása
- 1.1. az előadói szerep tanulása (nem-verbális kódok, helyesejtési normák)
- 1.2. a befogadói szerep tanulása
2. A versmondás elemzete az üzenetközvetítés sikeressége szempontjából
- 2.1. a versmondás elemzése a nem-verbális kódok alkalmazása szempontjából
- 2.2. a versmondás elemzése a szövegtudás szempontjából
- 2.3. a versmondás elemzése a helyesejtési normák megtartása szempontjából
- IV. Az irodalom olvasásával kapcsolatos szokások kialakítása
1. Ismert költők, írók arcképeinek felismeretése
2. A megismert költők, írók köeteinek nézegettetése

Versmondás, mimetikus játék, irodalom követelményrendszere

Nagyon jó

- a/ Társaimmal közösen és közönség előtt egyedül képes vagyok elmondani a tanult verseket.
- b/ A közönségnek szóló versmondás során mindig ügyelek a testtartásra, a tekintettartásra és a helyesejtési normákra.
- c/ Képes vagyok értékelni társaim közönségnek szóló versmondását az artikuláció, a hangerő, a szövegtudás, a tekintet- és a testtartás szempontjából.
- d/ Arcjátékkal és testtartással tudok jelezni különböző érzelmeket. Képes vagyok arra is, hogy megállapítsam, milyen érzelmeket fejez ki társam, tanítóm arca.
- e/ Társaimmal közösen és közönség előtt egyedül elő tudom adni a tanult verseket, mondókákat, meséket.
- f/ A játék során szerepemet kifejező mozgással és arcjátékkal érzékeltetem.
- g/ A játszott művek szövegét jól tudom. Mesék játékánál az eseményeknek megfelelően tudok szöveget rögtönözni.
- h/ A játék során vannak ötleteim a szereplők tulajdonságainak, mozgásának érzékeltetéséhez. Ezeket be is tudom mutatni társaimnak.
- i/ Meg tudom mondani egy vers címét és írójának nevét.
- j/ Rajzok alapján felismerem a tanult verseket. Ismert vagy hallott versek költői képeihez képes vagyok illusztrációkat készíteni.
- k/ Ismerem a versszak, a verssor kifejezéseket. Meg tudom állapítani, hogy egy vers hány versszakból, egy-egy versszak hány verssorból áll.
- l/ Képekről felismerem az ismerős írókat és költőket. Képes vagyok arra is, hogy megnevezzem őket.

Jó

- a/ Társaimmal közösen és közönség előtt egyedül képes vagyok elmondani a tanult verseket.
- b/ A közönségnek szóló versmondás során általában ügyelek a testtartásra, a tekintettartásra és a helyesejtési normákra.
- c/ Képes vagyok – tanítóm kis segítségével – értékelni társaim közönségnek szóló versmondását az artikuláció, a hangerő, a szövegtudás, a tekintet- és a testtartás szempontjából.
- d/ Arcjátékkal és testtartással megpróbálok kifejezni különböző érzelmeket.
- e/ Társaimmal együtt elő tudom adni a tanult verseket, mondókákat, meséket.
- f/ A játék során igyekszem szerepemet kifejező mozgással és arcjátékkal érzékeltetni.
- g/ A játszott művek szövegét jól tudom.
- h/ Segítséggel meg tudom mondani egy vers címét és írójának nevét.
- i/ Rajzok alapján felismerem a tanult verseket. Ismert versekhez képes vagyok illusztrációt készíteni.

- j/ Segítséggel meg tudom állapítani egy vers versszakainak és verssorainak számát.
 k/ Képről felismerem az ismerős írókat és költőket. Tanítóm segítségével meg tudom nevezni őket.

Megfelelt

- a/ Társaimmal közösen, közönség előtt egyedül képes vagyok elmondani a tanult verseket.
 b/ A közönségnek szóló versmondás során tekintet- és testtartásom megfelelő.
 c/ Képes vagyok arra, hogy kérdések alapján értékeljem társaim közönségnek szóló versmondását a szövegtudás, a testtartás és tekintettartás szempontjából.
 d/ Társaimmal együtt megpróbálom előadni a tanult verseket, mondókákat, meséket.
 e/ A játék során megpróbálom szerepemet kifejező mozgással és arcjátékkal érzékeltetni.
 f/ A játszott művek szövegénél segítséget igényelek.
 g/ Rajzok alapján felismerem a tanult verseket.
 h/ Képes vagyok az általam ismert néhány vershez illusztrációt készíteni.
 j/ Meg tudom mutatni néhány író és költő arcképét.

Javaslatok a tantárgyfelosztáshoz és az óratervekhez 1-3. csoport számára

TANTÁRGYAK		Fél napos rendszer						Egész napos rendszer		
		egész órákkal			felezett órákkal, ill. felezett csoportokkal					
		1. csop.	2. csop.	3. csop.	1. csop.	2. csop.	3. csop.	1. csop.	2. csop.	3. csop.
ANYANYELV		7	7	7	7	7	7	8	8	8
KÖR NYEZET- ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA, TECHNIKA, BÁB		4	4	4	4	4	4	4	4	4
MOZGÁSFEJLESZTÉS, TESTNEVELÉS, NÉPTÁNC		2 x 0,5 3 -	1 x 0,5 3 1	1 x 0,5 3 1	2 x 0,5 3 -	1 x 0,5 3 1	1 x 0,5 3 1	2 x 0,5 3 -	1 x 0,5 3 1	1 x 0,5 3 1
MATEMATIKA		4	4	4	4	4	4	5	5	5
ÉNEK-ZENE		1 + 1 x 0,5	1 + 1 x 0,5	1 + 1 x 0,5	1 + 1 x 0,5	1 + 1 x 0,5	1 + 2 x 0,5	2	2	2
DRAMATIKUS FOGLALKOZÁS			1	1		1	1		1	1
EMBERISMERET				1			1			1
TERMÉSZETISMERET				1			1			1
SAKK				2 x 0,5			2 x 0,5			2 x 0,5
ÓRASZÁM	a tanuló szempontjából	20,5	22	25	20,5	22	25,5	23	24	27,5
	a pedagógus szempontjából	20,5	22	25	25	26	30	32	33	37

I/1. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV	ANYANYELV
ANYANYELV	ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV
MATEMATIKA	FURUYA/ MOZGÁSFEJ- LESZTÉS	ÉNEK-ZENE	KVK., TECHNIKA, BÁB	KVK., TECHNIKA, BÁB
TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB	TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB	TESTNEVELÉS
			MOZGÁSFEJ- LESZTÉS/ SZABADIDŐ	

II/1. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	ANYANYELV	ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV
ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV/ MATEMATIKA	MATEMATIKA	ANYANYELV
KVK., TECHNIKA, BÁB	ÉNEK-ZENE	KVK., TECHNIKA, BÁB	KVK., TECHNIKA, BÁB	MATEMATIKA
KVK., TECHNIKA, BÁB/ MOZGÁSFEJ- LESZTÉS	TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB MOZGÁSFEJ- LESZTÉS	TESTNEVELÉS	TESTNEVELÉS
FURUYA/ SZABADIDŐ				

III/1. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	ANYANYELV/ KVK., TECHNIKA, BÁB	ANYANYELV	ANYANYELV/ ÉNEK-ZENE	ANYANYELV
ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV/ KVK., TECHNIKA, BÁB	ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV/ ÉNEK-ZENE	ANYANYELV
ANYANYELV/ MATEMATIKA	MATEMATIKA	ANYANYELV/ MATEMATIKA	MATEMATIKA	MATEMATIKA
ÉNEK-ZENE	TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB	TESTNEVELÉS	TESTNEVELÉS
EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD
SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ
MOZGÁSFEJ- LESZTÉS/ SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	MOZGÁSFEJ- LESZTÉS/ SZABADIDŐ	KVK., TECHNIKA, BÁB	SZABADIDŐ
SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	KVK., TECHNIKA, BÁB	SZABADIDŐ

I/2. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV	ANYANYELV
ANYANYELV	ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV
MATEMATIKA	FURUYA/ MOZGÁSFEJ- LESZTÉS	ÉNEK-ZENE	KVK., TECHNIKA, BÁB	KVK., TECHNIKA, BÁB
TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB	TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB	TESTNEVELÉS
	DRAMATIKUS FOGLALKOZÁS		NÉPTÁNC	

II/2. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	ANYANYELV	ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV	ANYANYELV
ANYANYELV	MATEMATIKA	ANYANYELV/ MATEMATIKA	MATEMATIKA	ANYANYELV
KVK., TECHNIKA, BÁB	ÉNEK-ZENE	KVK., TECHNIKA, BÁB	KVK., TECHNIKA, BÁB	MATEMATIKA
KVK., TECHNIKA, BÁB/ FURUYA	TESTNEVELÉS	KVK., TECHNIKA, BÁB/ MOZGÁSFEJ- LESZTÉS	TESTNEVELÉS	TESTNEVELÉS
NÉPTÁNC		DRAMATIKUS FOGLALKOZÁS		

III/2. HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
ANYANYELV	KVK., TECHNIKA, BÁB	ANYANYELV	ANYANYELV/ ÉNEK-ZENE	ANYANYELV
ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV/ KVK., TECHNIKA, BÁB	ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV/ ÉNEK-ZENE	ANYANYELV
ANYANYELV/ MATEMATIKA	ANYANYELV/ KVK., TECHNIKA, BÁB	ANYANYELV/ MATEMATIKA	MATEMATIKA	MATEMATIKA
ÉNEK-ZENE	MATEMATIKA	DRAMATIKUS FOGLALKOZÁS	TESTNEVELÉS	TESTNEVELÉS
EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD
SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ
MOZGÁSFEJ- LESZTÉS/ SZABADIDŐ	TESTNEVELÉS	NÉPTÁNC	KVK., TECHNIKA, BÁB	SZABADIDŐ
SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	SZABADIDŐ	KVK., TECHNIKA, BÁB	SZABADIDŐ

Javaslatok a napirendhez

Napirend a félnapos rendszerhez

7 ⁴⁰	Érkezés az iskolába
7 ⁴⁰ -8 ⁰⁰	Fogmosás, fésülködés, tisztálkodás
	Felkészülés a tanulásra
8 ⁰⁰ -8 ⁴⁵	1. tanítási óra
8 ⁴⁵ -9 ⁰⁰	Szünet
9 ⁰⁰ -9 ⁴⁵	2. tanítási óra
9 ⁴⁵ -10 ⁴⁵	Tízórai
10 ⁰⁵ -10 ⁵⁰	3. tanítási óra
10 ⁵⁰ -11 ⁰⁰	Szünet
11 ⁰⁰ -11 ⁴⁵	4. tanítási óra
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Rendrakás
	Eltávozás az iskolából

Napirend az egész napos rendszerhez

7 ⁴⁰	Érkezés az iskolába
7 ⁴⁰ -8 ⁰⁰	Fogmosás, fésülködés, tisztálkodás
	Felkészülés a tanulásra
8 ⁰⁰ -8 ⁴⁵	1. tanítási óra
8 ⁴⁵ -9 ⁰⁰	Szünet
9 ⁰⁰ -9 ⁴⁵	2. tanítási óra
9 ⁴⁵ -10 ⁴⁵	Tízórai
10 ⁰⁵ -10 ⁵⁰	3. tanítási óra
10 ⁵⁰ -11 ⁰⁰	Szünet
11 ⁰⁰ -11 ⁴⁵	4. tanítási óra
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Felkészülés az ebédre
12 ⁰⁰ -14 ⁰⁰	Ebéd, szabadidő
14 ⁰⁰ -14 ⁴⁵	5. tanítási óra
14 ⁴⁵ -14 ⁵⁵	Szünet
14 ⁵⁵ -15 ⁴⁰	6. tanítási óra
15 ⁴⁰ -16 ³⁰	Uzsonna
	Eltávozás az iskolából

A kutatás második témája

A téma címe: A „gyógypedagógiai általános iskolában” fejleszhető képességek, képességstruktúrák feltárása egy olyan képességfejlesztő akciókutatásban, amely kiterjed az iskola kezdő és középső szakaszára (1-6. osztály), felölelve a tanulók kongitív, szomatikus, manuális és szociális képességeit.

1988-tól önálló képesség-kutatás indult 200 fogyatékos komplex személyiségvizsgálata alapján, a 7-9 éves enyhén értelmi fogyatékos tanulók kongitív, szomatikus, manuális és szociális képességeinek feltárása érdekében. Az ún. input-vizsgálatok 1990-ben fejeződtek be.

– 1991-92. között 200 nyolcadik osztályt végzett tanuló pályaalakmassági vizsgálata történt meg, 120 fő bevérvizsgálatával egyidőben.

– 1993-ban befejeződött 130 fő nyomkövető, 80 fő folyamatdiagnosztikai jellegű mérése.

Az elvégzett vizsgálatok mintáját az alábbiakban mutatjuk be.

Induló adatok mérésére vonatkozó vizsgálatban összesen 200, a felvétel idején az enyhe fokban értelmi fogyatékosok általános iskolájának első osztályát kezdő tanuló vett részt. A gyermekeket minden esetben a területileg illetékes Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottságok döntése alapján helyezték az adott gyógypedagógiai általános iskolába. Felmérésünk igyekezett reprezentálni a korcsoport tanulóit. Vizsgálataink eltérő területi sajátossággal, pedagógus-állománnyal, tanulási és szabadidős struktúrával rendelkező, 1980-as tanterv, illetve képességfejlesztő kísérleti program szerint tanító iskolákban, eltérő iskolakészültségű tanulócsoportokban végeztük.

A következő iskolák első osztályos tanulóit vizsgáltuk:

Budapest, XIV.ker. – Álmós vezér Általános Iskola	40 fő
Budapest, V.ker. – Alkotmány u. Általános Iskola	6 fő
Érd – Általános Iskola	35 fő
Gödöllő – Kísérleti Általános Iskola és Speciális Szakiskola	27 fő
Gyömrő – Általános Iskola és Diákotthon	25 fő
Orosháza – Általános Iskola	36 fő
Bag – összevont tanulócsoport	3 fő
Erdőkertes – összevont tanulócsoport	4 fő
Kerepestarcsa – összevont tanulócsoport	3 fő
Monor – összevont tanulócsoport	6 fő
Valkó – összevont tanulócsoport	15 fő

A vizsgálati helyszínek főbb jellemzői a következők:

Bag, Kerepestarcsa: Falusi általános iskola mellett működő, hátrányos feltételekkel rendelkező összevont tanulócsoporthoz, 1980-as tanterv szerint hagyományosan tanító iskola. A tanulócsoporthoz többsége szociokulturálisan hátrányos helyzetű, cigány tanuló.

Budapest XIV.ker.: Fővárosi, 9 osztályfokú (Előkészítő 1-8. osztály) önálló gyógypedagógiai általános iskola. Jó személyi és tárgyi feltételekkel rendelkezik. 1980-as tanterv szerint tanító iskola. Az osztályok szociokulturálisan vegyes összetételű tanulókból állnak.

Budapest V.ker.: Fővárosi, kislétszámú, önálló gyógypedagógiai általános iskola 1-8. osztályig önálló csoportokkal. Átlagos feltételekkel rendelkezik, kísérleti tanterv szerint tanítanak. Jó szociális háttérű családok gyermekei a tanulók.

Érd: Városi, 8 osztályfokozatú, önálló gyógypedagógiai általános iskola. Rossz tárgyi feltételek között működik, kísérleti tanterv szerint tanítanak. A tanulócsoporthoz szociokulturális háttérrel tekintve jellemző, hogy perifériális élethelyzetű családok gyermekei vannak többségben.

Gödöllő: Városi, 8 tanulócsoporthoz, önálló gyógypedagógiai általános iskola. Kísérleti iskolaként, jó személyi és tárgyi feltételekkel működik. Az Értékközvetítő és képességfejlesztő program gyógypedagógiai változata alapján tanítanak. Az osztályok összetétele változó, egyes osztályokban nagy a hátrányos helyzetű és cigány tanulók létszáma.

Gyömrő: Osztályfokokonként önálló tanulócsoporthozból álló, jó feltételekkel rendelkező gyógypedagógiai általános iskola. Hagyományos tantervű tanítás folyik. Diákotthon mellett működik, így a tanulók többsége állami gondozott.

Orosháza: Városi, önálló, hagyományos tantervű gyógypedagógiai általános iskola. Rossz tárgyi feltételekkel rendelkezik. Szociokulturálisan hátrányos helyzetű, szegény és cigány gyermek a tanulók többsége.

Valkó, Erdőkertes, Monor: Falusi, általános iskola mellett működő, összevont tanulócsoporthoz. Jó személyi és tárgyi feltételek között, hagyományos tanterv szerint tanítanak. Elsősorban hátrányos helyzetű, cigány tanulók alkotják a csoportokat.

Vizsgálat helyszíne	Tanév/fő			Összesen	
	1988/89.	1989/90.	1990/91.	fő	%
1. Bag	2	1	-	3	1,5
2. Budapest XIV.k.	10	9	21	40	20,0
3. Budapest V.k.	-	-	6	6	3,0
4. Erdőkertes	3	1	-	4	2,0
5. Érd	9	16	10	35	17,5
6. Gödöllő	9	8	10	27	13,5
7. Gyömrő	10	7	8	25	12,5
8. Kerepestarcsa	-	3	-	3	1,5
9. Monor	-	6	-	6	3,0
10. Orosháza	11	10	15	36	18,0
11. Valkó	5	10	-	15	7,5
Összesen:	59	71	70	200	100,0

4. ábra

A vizsgált tanulók település szerinti megoszlása, elvégzett vizsgálatok módszerei

Az induló állapot mérése 1988/89-es tanévben 60 fő esetében, 1989/90-es tanévben 60 fő esetében, 1990/91-es tanévben 80 fő esetében végeztük el az alábbi mérőteszttekkel:

Globális intelligencia – Budapesti Binet-teszt; megfigyelőképesség, strukturális viszonyok meglátása, információk emlékezetben tartása, Raven Színes Progresszív Matricák-teszt; intelligencia, testséma, vizuomotoros koordináció, szintetikus képességek, Goo-

denough-féle emberrajz teszt, vizuomotoros koordináció – Bender „B”-próba; passzív szókincs – Peabody-teszt; mozgáskoordináció – gyermek-mozgáskoordinációs teszt (KTK); szenzoros, illetve szenzomotoros integrációs képességek, Dél-Kaliforniai Szenzoros integrációsteszt (részmérések); beszédfejlettség, nyelvhasználat – fejlesztett mérőanyag; „ének-zenei” képességek, melodikai, ritmikai, hallási differenciáló képességek – fejlesztett mérőanyag; feladatmegértés, -tudat, -tartás, monotonia-tűrés, fáradékony-ság, munkatempó, adekvát reprodukció – Strebel-szegélydíz; figyelem (írni nem tudó kisgyermekeknek) – Bourdon-teszt, (iskolásoknak) – Pieron-teszt; emlékezet megőrzés, felidézés – Ranschburg-féle szópárvizsgálat; kreativitás – Torrance körök; tanulási képességek – „Feladatlapok a tanulási képesség vizsgálatához” c. füzet; frusztráció-tolerancia – gyermek PFT; eszközhasználat, kezesség, motoros ügyesség, tagolási képesség, kreativitás, vonalvezetés – szabadrajz; én-érzés, személyiségstruktúra – fa rajz-teszt; érzelmi kötődés, énkép – családrajz, képzelet, érdeklődés, alkotóerő, elfojtott vágyak, félelmek – Wartegg-féle rajzteszt; attitűd az iskolához, tanuláshoz – attitűd-vizsgálat; csoportban elfoglalt hely – szociometriai felmérés; a gyermek fejlődésére, viselkedésére, a családra vonatkozó adatok – kísérleti személyiséglap; alapkultúrtechnikák fejlettségének nyomonkövetése, írás, helyesírás, olvasás (néma és hangos), szóbeli szövegalkotás, matematika, ének-zene, általános tájékozottság, kommunikáció, viselkedés.

A nyomonkövető vizsgálatok folyamatdiagnosztikai kutatást alapoztak meg. A mérés ugyanazon a populáción történik az 1991-92-es tanévben: 60 fő 4. osztályosokból, 60 fő 3. osztályosokból és 80 fő 2. osztályosokból került a figyelem középpontjába.

Eszközeink: Raven Színes Progresszív Matricák-teszt; Goodenough-féle emberrajz-teszt; Bender „B”-próba, Peabody-teszt, Gyermek-Mozgáskoordinációs teszt (KTK), Dél-Kaliforniai Szanzoros integrációsteszt (részmérések); Pieron-teszt; Ranschburg-féle szópárvizsgálat; Torrance-körök; Gyermek PFT; Szabadrajz, Fa rajzteszt; Családrajz; Wartegg-féle rajzteszt; attitűd-vizsgálat, szociometriai felmérés; alapkultúrtechnikák fejlettségének nyomonkövetése.

Végül 200 fő esetére végeztünk pályaalakmassági vizsgálatot.

Az eredmények a programot igazolják.

Rendhagyó utószó

Biztosan tudom, hogy nagyon sok gyógypedagógus teszi fel magának a KÉRDÉST: Mivégre is van e földön? Elvégre...

Elvégre lehetetlen nem tapasztalnia munkájának eredménytelenségét.

Elvégre kötelessége megkeresni az eredménytelenség okait.

Elvégre úgy tisztességes, ha felülvizsgálja szakmai önismeretét.

Elvégre joga van újragondolni azt a pedagógiát és programot, mellyel csak ennyire képes.

Elvégre, ha képes magában kifejleszteni egy kutatói-fejlesztői attitűdöt, még a fásasztó napi praxis mellett is felválthatja egy kutatással megalapozott, mérésekkel igazolható képességfejlesztő program megalkotását.

Elvégre szabadon dönthet arról, kíván-e közelebb kerülni egy, a jelenleginél jóval alaposabb gyógypedagógus-tudáshoz.

Gödöllői gyógypedagógus-társaim feltették maguknak a KÉRDÉST, megkezdték helykeresésüket.